

Eerherstel voor oude stukken

"Even opschuren?" Meubelrestaurateur Alexander van Holthe tot Echten (42) weet niet wat hij hoort: "Dat is vloeken in de kerk!" We staan voor een grote kast, een kabinet uit 1770. Meer dan manshoog met dubbele deuren en laden in een bollende 'buik'. De kast is ernstig verbleekt, de rechterhelft lijkt wel van blank hout, de linker is nog mooi donker. "Hoe restaureert u dat nou?" vraag ik. "Opschuren en dan opnieuw in de lak?" Een kapitale fout, blijkt, want schuurpapier en chemische lak, die komen het atelier van Van Holthe niet in.

Eigenlijk is het adagio van de restaurateur heel logisch: voor een kast uit 1700 gebruik je geen moderne middelen, maar materialen die in die tijd werden gebruikt. Een sponsje met alcohol, een linnen lap en echte beenderlijm. Geen synthetische vernis of schroeven. "Dat is alleen cosmetisch restaureren," is de stelling van Van Holthe. "Als je het meubelstuk in oude staat wilt terugbrengen, zul je het uit elkaar moeten halen en ambachtelijk moeten herstellen."

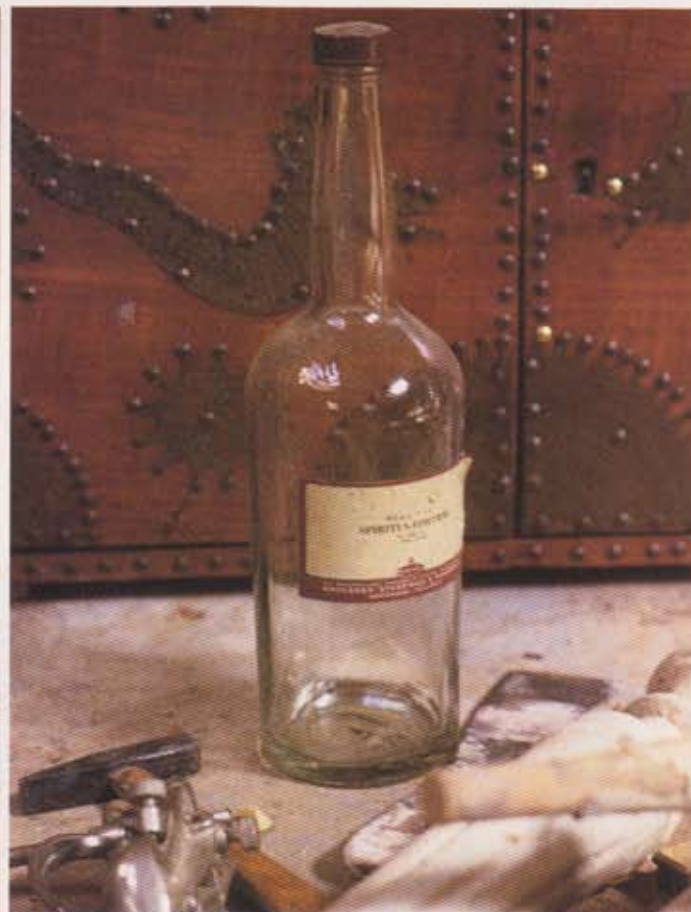
PLASTIC ZAKJE MET BROKSTUKKEN

Dat dat niet altijd even eenvoudig is, is te zien aan de houten kuif van het verbleekte kabinet. Daar is namelijk iets vreemds mee aan de hand. Overdwars loopt een snede. "Hij is doormidden gezaagd om onder een laag plafond te passen. Onvoorstelbaar, wie doet zoiets?" vraagt Van Holthe zich af. Het geeft het puzzelwerk van een restaurateur goed weer. Hij moet bedenken, beredeneren hoe de kuif eruit heeft gezien en die in ere herstellen. Vaak ontbreken er aan houtsnijwerk of lijsten kleine of grotere stukken. Door de tand des tijds afgebrokkeld, maar ook vaak door onvoorzichtig gedrag. Soms

hebben mensen de losse stukjes bewaard. Dan krijgt Van Holthe een plastic zakje met brokjes, stukjes en snippers meegeleverd. Maar meestal is dat niet zo en moet hij zelf iets verzinnen. Daarin schuilt voor de restaurateur de uitdaging van het vak. "Als het fijner heeft losgelaten, zoek ik op oude stukjes hout naar een tekening van de nerven die aansluit op het ontbrekende deel. Het gaat soms om een stukje van een vierkante centimeter, maar ik kan er weken naar op zoek zijn. Als er beslag ontbreekt, maak ik van wat over is een mal, waarvan ik een afgietsel maak."

SCHERPE RANDJES AFGESLETEN

Van Holthe heeft zijn vakmanschap ook in zijn eigen huis toegepast. Het is een prachtig pand uit 1870, aan een kleine Haagse gracht, tegenover de koninklijke stallen. Huis en werkplaats worden van elkaar gescheiden door een met glas overdekte binnentuin. "Het huis is jarenlang een kantoorpand geweest, met van die lelijke verlaagde plafonds. Maar gelukkig vond ik daaronder de originele gipsen ornamenten terug. In deplorabele staat, dus ik moest kiezen: of alles restaureren, of ▶

AMBACHTELIJK RESTAUREREN

een heel nieuw plafond. Ik koos voor het laatste, en heb voordat ik ging slopen van alle ornamenten een afdruk gemaakt. De oude ornamenten hebben jaar in, jaar uit een laag witkalk gekregen telkens als het plafond werd gewit en hierdoor zijn de scherpe kanten ervan af. Kijk maar eens naar ornamenten die je nieuw koopt: die randen zijn veel te scherp. De oude zijn veel mooier, veel zachter van vorm.”

HET 'ZWETEN' VAN DE DOT

Het echte ambacht is toch wel het politoeren. Daarin kan de meester zijn kunnen laten zien. Politoer is een natuurlijk product, afgescheiden door schildluizen uit India. Gezuiverd en opgelost in alcohol levert het politoer op, eventueel voorzien van een kleurstof op natuurlijke basis. Het opbrengen van poli-

*Van restaureren word je niet rijk.
Daar ben ik wel achter.*

toer is een ouderwets werkje. Want het gebeurt niet met een kwast, maar met een dot: een bol grove watten met een lap van fijn linnen eromheen. Er wordt oud linnen gebruikt, een nieuw lapje pluisst te veel. De dot wordt in de politoer gedoopt die in een 8-vormige beweging moet worden aangebracht. Het is een moeilijke beweging: je mag niet te hard drukken, want dan komt er te veel vloeistof op het hout, maar ook niet te zacht. De dot moet de politoer eruit 'zweten'.

Als het goed is zweeft niet alleen de dot, maar ook de restaurateur, want het is fysiek zwaar werk. Van Holthe: “Er moeten zo'n 30 tot 35 lagen politoer worden aangebracht voordat je die mooie, diepe glans krijgt. Per dag een laag of vijf, zes; dus dat kost een week. Als je het snel met een kwast opbrengt en dan afmaakt met de hand, besodemieter je je klant.” Hij grijnst: “Van restaureren word je niet rijk. Daar ben ik al wel achter.” Wie veel geld wil verdienen met antiek, kan beter de handel in gaan. “Maar ik doe het omdat ik het zo leuk vind om al die mooie oude dingen weer gaaf te maken.”

VOORZICHTIGHEID IS GEBODEN

Echtgenote Biancha staat Alexander bij in het atelier. “Ze werkte op kantoor en hielp me 's avonds. Dan zat ze eindeloos stukjes hout in elkaar te puzzelen of met een kwast met drie haren een vergulde lijst bij te werken. En dat deed ze met zoveel toewijding dat ik me afvroeg wat ze eigenlijk nog op kantoor deed. Nu vormen we een goed stel: Biancha voor het priegelwerk, waar ik te ongeduldig voor ben. Ik het grotere werk.” De kunst van het restaureren zit 'm behalve in het vakmanschap ook in hoe ver je moet gaan met de restauratie. Wat Van Holthe koste wat kost probeert te voorkomen, is dat het meubelstuk er door restauratie weer als nieuw uitziet. “Vreselijk is dat,” vindt hij. “Dan kun je toch net zo goed een nieuwe kast kopen? Het is juist prachtig als je het patin, dat is de verkleuring van het hout door UV-stralen en oxydatie door ouderdom, laat zitten. Of beter nog: in ere herstelt. Je moet er heel voorzichtig mee omgaan.” Als voorbeeld laat hij een oude spiegel met bladgouden lijst zien. “Wat vaak gebeurt is dat een restaurateur een

kwastje goudverf neemt en de lijst op de kale plekken bijkwaast. Maar het bladgoud glimt je dan tegemoet; de lijst lijkt wel nieuw. Terwijl het een spiegel is uit 1830. Die ouderdom mag je er best aan afzien."

EINDELOOS TESTEN

Iets verderop in het atelier staat een loodzware kast op bolpoten. Van Holthe laat zijn hand liefkozend over het gladde hout glijden. "Deze kast was echt mishandeld. Er zaten rare bruine strepen op en ik heb eindeloos op opvallende plekje moeten testen wat het nou was. Het bleek dat iemand met een kwast buitenbeits had aangebracht. Op een kast uit 1700!" Vervolgens had de restaurateur er een heel werk aan om de verf eraf te halen. "Je kunt er niet de schuurmachine opzetten of een verfabijtmiddel gebruiken. Stel je voor dat de vloeistof in het hout dringt en de beenderlijm oplost."

VONDSTEN VAN VROEGER

Soms zit er aan een meubelstuk een mooi verhaal. Zo staat er in het atelier een buffet uit 1880. De eigenaars vonden het in hun net gekochte huis. De oude eigenaar had het gewoon laten staan. "Je ziet dat die er geen enkele waarde aan hechtte, want het zit vol houtworm en brandplekken van sigaretten of sigaren. Brandplekken zijn de allermoeilijkste reparaties. Je kunt niks meer, want het hout is daar gewoon verkoold. Ik vrees dat ik toch wat zal moeten schaven, terwijl ik dat anders zoveel mogelijk probeer te vermijden." Over een damessecretaire uit de zeventiende eeuw heeft Van Holthe een mooi verhaal. "Het bureautje moest helemaal uit elkaar worden gehaald om het te repareren. Er bleek een geheim laatje in te zitten, waar de huidige eigenaresse niets van wist. In het laatje vonden we een prachtig sieraad met een grote parel. Het was zo veel waard dat het ruimschoots de kosten van de restauratie heeft gedekt. Maar de emotionele waarde van het sieraad was niet in geld uit te drukken. Fantastisch toch, zo'n vondst!"

Vaker vindt de restaurateur een snipper papier, die te dateren valt, een enkele keer een weggegleeden foto. "De klant koestert zulke kleine vondsten. Ze maken het meubel nog meer bijzonder."

Van Holthe merkt duidelijk een trend van 'eerberstel' voor oude meubelstukken. Vroeger werd een oud stuk meer gezien als een 'gewoon' gebruiksvoorwerp. Dan kwam de dorpsstimmerman om de linnenkast weer sluitend te maken. "Gewoon met spijkers en wat schroeven, in een kast van honderden jaren oud. Men gaat tegenwoordig zuiniger om met oude spullen. Maar ik krijg ze nog vaak genoeg hier, dat soort 'opgeknapt' stukken." De restaurateur maakt altijd een foto voordat hij met het herstel begint. "Anders weten de eigenaren niet meer hoe slecht het stuk er ook alweer uitzag. Dan denken ze dat ik er niets aan heb gedaan," grapt hij. Want dat is immers zijn streven: het meubelstuk eruit laten zien alsof het zonder hulp zo mooi door de tijd heen is gekomen. Dan is Van Holthe's opdracht geslaagd. •

Meubelrestauratie Van Holthe, Toussaintkade 5, Den Haag. Telefoon: 070 3616187 of 06 54685824. Website: www.meubelrestauratie.info

TEXST: CELIA EGMOND. FOTOGRAFIE: ETTA VAN DER AA

VOORZORG

Funest voor een meubelstuk is – naast direct zonlicht – te droge lucht. De natuurlijke beenderlijm verdroogt, hout barst en fineer laat los. "Voor nog geen 50 euro heb je al een hygrometer waarop je kunt aflezen of de luchtvochtigheid goed is. Die moet 60 procent vocht zijn. De investering is het meer dan waard," tipt Van Holthe. Ook slecht is een plek half in de zon, half in de schaduw. "Het hout gaat dan aan één kant werken, kan nergens heen en knapt."